

XUUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI

Navoiy innovatsiyalar universiteti talabasi

Rayimqulova Nargiza

Navoiy innovatsiyalar universiteti katta o'qituvchisi

Gafurova Dilobar Karamatovna.

Annotatsiya: Ushbu maqolada xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari, davlat tomonidan yaratilayotgan imtiyozlar, soliq va kredit siyosati, bozor infratuzilmasi, innovatsion rivojlanish omillari hamda tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi o'rni keng yoritilgan. Bundan tashqari xususiy sektor faoliyatining samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillar, xalqaro tajribalar va kelgusi rivojlanish istiqbollari tahlil qilingan. Tadqiqotning amaliy ahamiyati shundan iboratki, unda xususiy biznesni qo'llab-quvvatlaydigan mexanizmlarning zamonaviy talqinlari ilmiy jihatdan asoslanadi.

Kalit so'zlar: Xususiy tadbirkorlik, iqtisodiy mexanizmlar, soliq yengilliklari, kreditlash, innovatsiya, bozor infratuzilmasi, korporativ boshqaruv, raqobat, investitsiya, biznes muhiti.

Kirish

Bozor iqtisodiyotining zamonaviy bosqichida xususiy tadbirkorlik mamlakat iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. Xususiy sektor iqtisodiy o'sish sur'atlarini oshiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi, innovatsion texnologiyalarni joriy etadi va davlat byudjetiga barqaror soliq tushumlarini ta'minlaydi.

O'zbekistonda xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar, soliq siyosatining liberallasuvi, kreditlash mexanizmlarining takomillashuvi, ruxsat va litsenziya tartib-taomillarining soddalashtirilishi tadbirkorlik muhitining sifat jihatdan yaxshilanishiga olib kelmoqda. Shu nuqtai nazardan ushbu maqolada xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning asosiy iqtisodiy mexanizmlari, ularning samarali ishlash tamoyillari va bozor iqtisodiyotidagi ahamiyati keng tahlil qilinadi.

Xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi o'rni

Xususiy tadbirkorlik — bozor mexanizmining harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, uning iqtisodiyotdagi o'rni quyidagilarda namoyon bo'ladi:

Iqtisodiyotning diversifikatsiyasini ta'minlaydi;

Yangi ish o'rinlari yaratadi;

Raqobatni kuchaytiradi va mahsulot sifatini oshiradi;

Innovatsion g'oyalarni hayotga tatbiq etadi;

Eksport salohiyatini oshiradi;

Aholi bandligi va daromadlarini o'sishiga xizmat qiladi. O'zbekistonda xususiy sektorning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi yildan-yilga oshib bormoqda, bu esa tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi strategik o'rnini yana bir bor tasdiqlaydi.

Soliq siyosati va imtiyozlar

Soliq yengilliklari xususiy biznesning kengayishi uchun muhim vosita hisoblanadi. Ular quyidagi ko'rinishda namoyon bo'ladi:

Yangi tashkil etilgan korxonalar uchun soliq ta'tili;

Kichik tadbirkorlik uchun soddalashtirilgan soliq tartibi;

Eksport qiluvchi korxonalarga qo'shimcha preferensiyalar;

Investitsiya loyihalariga soliqlardan ozod etish yoki stavkalarni pasaytirish. Bunday mexanizmlar orqali tadbirkorlarning xarajatlari kamayadi va ishlab chiqarish hajmi kengayadi.

Kreditlash va moliyaviy qo'llab-quvvatlash vositalari

Moliyaviy resurslarning mavjudligi tadbirkorlik rivojining asosiy omillaridan biridir. Bugungi kunda O'zbekistonda tadbirkorlar quyidagi shakllarda moliyaviy yordam olmoqda:

Imtiyozli kreditlar;

Aylanma mablag'lar uchun past stavkali kreditlar;

Garov yetishmaganda Kafillik jamg'armasi xizmatlari;

Yoshlar va ayollar tadbirkorligi uchun maxsus kredit liniyalari;

Startaplar uchun davlat grantlari.

Bu mexanizmlar tadbirkorlikning barqaror investitsion bazasini shakllantiradi.

Tashkiliy-huquqiy mexanizmlar;

Tadbirkorlikni boshlash jarayonini yengillashtirish bo'yicha:

"Yagona darcha" tizimi joriy etildi, ruxsatnoma va litsenziyalar soni qisqartirildi, davlat organlarining tadbirkorlik faoliyatiga aralashuvi cheklab qo'yildi. Elektron davlat xizmatlari kengaytirildi. Natijada biznesni boshlash jarayoni tezroq, shaffofroq va kam xarajatli bo'ldi.

Bozor infratuzilmasining rivojlanishi

Tadbirkorlikning muvaffaqiyati infratuzilmaning rivojlanganlik darajasiga bog'liq. O'zbekiston bu yo'nalishda:

Kichik sanoat zonalari;

Logistika markazlari;

Lizing va sug'urta xizmatlari;

Elektron savdo tizimlari;

Franchayzing infrastrukturasini rivojlantirmoqda.

Ushbu infratuzilmalar biznes jarayonlarini tezlashtiradi va korxonalarning raqobatbardoshligini oshiradi.

Innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash

Innovatsion iqtisodiyotda bilim va texnologiyalar asosiy ishlab chiqarish omiliga aylanmoqda. Shu bois: IT Parklar, texnoparklar va biznes-inkubatorlar;

Texnologik startaplar uchun grantlar;

Yoshlar innovatsiyalarini moliyalashtirish dasturlari;

Raqamli transformatsiya bo'yicha loyihalar

Yakuniy mahsulot raqobatbardoshligini oshirmoqda. Xususiyl tadbirkorlikni rivojlantirishdagi mavjud muammolar

Shunga qaramay, tadbirkorlar bir qator muammolarga duch kelmoqda:

Kredit olish jarayonining murakkabligi;

Biznes uchun yetarli malakali kadrlarning yetishmasligi;

Ayrim hududlarda infratuzilmaning past darajasi;

Bozorlar haqidagi axborotlarning yetishmasligi;

Raqobatning kuchayishi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish iqtisodiy mexanizmlarni yanada takomillashtirishni talab etadi.

Xalqaro tajriba:

Yaponiya tajribasi;

Kichik biznesni kreditlar, soliq imtiyozlari va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash orqali rivojlantiradi.

Janubiy Koreya tajribasi

Texnoparklar va startap ekotizimlarini rivojlantirish orqali xususiy biznesning ulushi oshirilgan.

Turkiya tajribasi

Eksportni rag'batlantirish, eksportchilarni sug'urtalash va davlat kafolatlari tizimi yaxshi yo'lga qo'yilgan. Ushbu tajribalar O'zbekiston uchun ham foydali metodologik asos hisoblanadi.

Xususiy tadbirkorlikning makroiqtisodiy ta'siri

Xususiy biznesning o'sishi quyidagi makroiqtisodiy ko'rsatkichlarda aks etadi:

YaIMning o'sishi;

Bandlikning ko'payishi;

Investitsion faoliyatning faollashishi;

Eksport hajmining oshishi.

Demak, xususiy sektorsiz iqtisodiy barqarorlikni tasavvur qilib bo'lmaydi.

Kelgusida xususiy biznesni rivojlantirish quyidagi yo'nalishlarda davom etadi:

Soliq tizimini yanada soddalashtirish;

Eksportga yo'naltirilgan korxonalarni qo'llab-quvvatlash;

Raqamli iqtisodiyotga to'liq o'tish;

Hududlarda yangi sanoat zonalarini tashkil etish;

Innovatsion biznes modellarini kengaytirish.

Bu chora-tadbirlar iqtisodiyotni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadi.

Xulosa

Xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari mamlakatning iqtisodiy o'sishi, bandlikni oshirish, aholini daromad bilan ta'minlash va raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Soliq imtiyozlari, kredit qo'llab-quvvatlovi, huquqiy tartib-taomillarning soddalashtirilishi, bozor infratuzilmasining kengayishi va innovatsion loyihalarga e'tibor tadbirkorlik muhitining yanada yaxshilanishiga xizmat qilmoqda. Ushbu mexanizmlar izchil ishlaganda xususiy biznesning iqtisodiyotdagi ulushi yanada ortib, mamlakatning iqtisodiy barqarorligi mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari.
2. "Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi Qonun.
3. Karimov A. Bozor iqtisodiyoti asoslari. Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
4. Jo'rayev Q. Tadbirkorlikni rivojlantirish nazariyasi va amaliyoti., 2022.

5. Xolmo'minov M. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik., Toshkent, 2020.
6. Jahon banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi hisobotlari.
7. Porter M. Competitive Advantage.
8. OECD. Entrepreneurship Policy Framework.
9. UNDP. Private Sector Development Report.
10. Zokirova N. O'zbekiston iqtisodiyoti va biznesi., 2022

